

Alternatives ecosocials per col·lapsar millor

Títol

Alternatives ecosocials per col·lapsar millor

Autors

Adrián Almazán Gómez, Vanessa Álvarez González, Luis González Reyes, Cristina Pérez Sánchez, Beatriz Sevilla Valderas

Portada, disseny i maquetació

Andrés Espinosa

Traducció

Patricia Lobato

Agradecimientos

Rosario Alcantarilla Ramos (Alumbra), Helena Guillén Díaz, Marijo Imaz Gurrutxaga (Urduña), Ana Montón López (A3Calles), Jordi Rubio Sendra (Cal Cases) y al conjunto de las iniciativas que se analizan en este estudio.

Edició

2022

Edita

Ecologistes en Acció

Contacto

Ecologistes en Acció

C/Peñuelas 12, Bajo 28005 Madrid • Tel: 915312739 • www.ecologistasenaccion.org

Ecologistes en Acció agraeix la reproducció i divulgació dels continguts d'aquest llibre sempre que se'n citi la font.

Aquest llibre està sota una llicència Reconeixement-No comercial-Compartir sota la mateixa llicència 3.0 Espanya de Creative Commons. Per veure una còpia d'aquesta llicència, visiteu <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/>

Index

Per què aquest informe?	4
Cal Cases	6
1 Anàlisi del tema que motiva la iniciativa (Objectius)	6
2 Receptari, com es va posar en marxa i com funciona? (Orígens, finançament, relació amb les institucions, funcionament)	7
3 Com es veuen en el seu futur pròxim? De forma breu què pensen sobre el futur i el paper que assignen al seu projecte en aquesta perspectiva	10
Urduña	11
1 Anàlisi del tema que motiva la iniciativa (Objectius)	11
2 Com es va posar en marxa i com funciona? (Orígens, finançament, relació amb les institucions, funcionament)	11
3 Com es veuen en el seu futur pròxim? De forma breu què pensen sobre el futur i el paper que assignen al seu projecte en aquesta perspectiva	14
A3Calles	15
1 Anàlisi del tema que motiva la iniciativa (Objetivos)	15
2 Com es va posar en marxa i com funciona? (Orígens, finançament, relació amb les institucions, funcionament)	16
3 Com es veuen en el seu futur pròxim? De forma breu què pensen sobre el futur i el paper que assignen al seu projecte en aquesta perspectiva	18
Alumbra	19
1 Anàlisi del tema que motiva la iniciativa (Objectius)	19
2 Receptari, com es va posar en marxa i com funciona? (Orígens, finançament, relació amb les institucions, funcionament)	20
3 Com es veuen en el futur proper? De manera breu què pensen sobre el futur i el paper que assignen al seu projecte en aquesta perspectiva	23
Conclusions	24

Per què aquest informe?

Des d'Ecologistes en Acció tenim el convenciment que ens trobem en una crisi ecosocial global sense precedents. Com hem intentat mostrar en molts dels nostres documents, accions i peticions, hem de comprendre que travessem uns anys crucials en què està en joc la bona salut dels ecosistemes i per tant les formes de vida, estructures econòmiques i relacions polítiques i socials. Aquest diagnòstic d'un horitzó de col·lapse ecosocial el sintetitzem a l'informe *Caminar sobre l'abisme dels límits*, en el qual tractem de dibuixar les línies mestres de la crisi en curs.

Canvi climàtic, pèrdua de biodiversitat, crisi energètica, migracions ecològiques, assassinats de defensores de la natura, crisis de cures, escassetat de materials, pobresa energètica, contaminació, dificultats d'accés a l'aigua... Són molts els elements que les societats capitalistes industrials fa dècades que tensionen, deteriorant la vida col·lectiva i els entramats de la vida. Gran part del nostre treball com a organització ha estat i és, precisament, mapejar aquests processos de deteriorament i tractar d'organitzar resistències capaces de paraitzar-los i revertir-los. Tot i això, i ja que el nostre espai de treball és l'ecologisme social, entenem que és també la nostra obligació pensar en el tipus d'alternatives ecosocials que poden ser capaços de garantir vides dignes i en pau amb el planeta en els actuals escenaris de col·lapse ecosocial. A l'informe *Escenaris de treball en la transició ecosocial 2020-2030* ho abordem en un plànol macro per a l'economia espanyola o al nostre *Programa ambiental* ho fem des de les múltiples àrees de treball que aborda l'organització.

Una tasca com aquesta resulta titànica, fins i tot hi ha qui pensa que descoratjadora. Al cap i a la fi, el mecanisme que ha posat en marxa i segueix alimentant els processos de destrucció social i ecològica en curs no és altre que el creixement capitalista i l'expropiació dels comuns (que en territoris com el nostre han estat acaparats pel mercat i l'Estat).

Tot i així, solucions desitjables davant la crisi en curs passen no només per renunciar al creixement econòmic, sinó per tornar a pensar-ho gairebé tot. Necessitem una altra economia, una altra forma de produir, altres imaginaris, altres formes de vida... A tot això ens referim quan parlem de decreixement, una transformació integral capaç de posar la vida al centre i construir un entramat institucional, social i econòmic que no requereixi de la destrucció sistemàtica de la vida (ecològica i social) per al seu funcionament.

En algunes publicacions recents, com l'informe *Escenaris de treball en la transició ecosocial 2020-2030* ja esmentat, ja hem començat a posar en marxa una feina que ens sembla imprescindible: passar dels plantejaments decreixentistes en termes genèrics als fulls de rutes concretes. En aquest treball en particular l'objectiu va ser pensar com haurien transformar-se diferents sectors d'activitat econòmica per tal de conjugar allò ecològicament possible amb allò políticament desitjable. Una nova política transformadora i emancipatòria que no prengui els límits ecològics com una imposició dolorosa o simplement els ignori, sinó que parteixi d'ells com un camp de joc compatible amb la construcció de vides a la vegada desitjables, igualitàries, justes i molt més autònomes.

L'informe que tens a les mans pot entendre's, fins a cert punt, com un document germà de l'anterior. En aquest hem intentat seguir caminant aquest camí de la imaginació i construcció d'alternatives interrogant, analitzant i projectant algunes de les iniciatives que ja existeixen aquí i ara, i que, des del nostre punt de vista, són llavors a partir de les quals podrien germinar arbres que ens aixopluguessin de la intempèrie creixent.

A les seves pàgines trobaràs quatre exemples concrets i viables (res més viable que el que existeix realment) que ofereixen alternatives en alguns dels àmbits que considerem més importants per al sosteniment de la vida: l'alimentació (Iniciativa agroecològica al municipi d'Urduña), l'habitatge (Cooperativa Cal Cases), les cures (Cooperativa A3calles) i l'energia (Comunitat energètica Alumbra).

La selecció de les mateixes s'ha realitzat buscant una diversitat àmplia que il·lustri la riquesa de l'ecosistema d'alternatives ja existent i, sobretot, ens permeti traçar línies d'exploració futures en totes les adreces possibles. Per una banda, hem cercat la diversitat geogràfica. Les alternatives recorren gairebé tot el territori peninsular, des d'Andalusia (Alumbra), al País Basc (Urduña), passant per Madrid (A3calles) i Catalunya (Cal Cases). També una diversitat de perfil sociològic. Algunes de les alternatives estudiades han decidit situar-se i desenvolupar el seu treball en espais urbans (A3calles), mentre que altres s'entenen com a part del món rural i, fins i tot, com a estratègies de dinamització i reconstrucció del mateix (Cal Cases, Urduña i Alumbra). Finalment, també hem volgut explorar una diversitat d'estratègies i estructures institucionals. Alternatives que parteixen de les institucions locals i se sostenen gràcies a les mateixes (Urduña), altres que sorgeixen des de col·lectius socials i creen associacions públic-comunitàries (Alumbra), iniciatives que neixen com a autònomes, però tenen la pretensió de ser a mitjà termini finançades per fons públics (A3calles), i projectes autònoms que opten per construir una independència simultània de l'estat i el mercat (Cal Cases).

Un dels elements que de manera més recurrent es recreen al tipus d'alternatives que hem decidit il·lustrar i donar veu és la seva impossibilitat de convertir-se en opcions viables per la satisfacció generalitzada de necessitats en societats com les nostres. Aquestes alternatives són així considerades per moltes persones, en el millor dels casos, com a inspiració i, en el pitjor, com a luxes elitistes de petites capes de població. És per això que a la nostra selecció d'iniciatives, i en l'estudi de les mateixes que hem desenvolupat, una de les nostres preocupacions essencials ha estat la cerca de projectes susceptibles d'un escalat territorial bé pel seu creixement o bé per la seva reproducció.

Necessitem alternatives que siguin capaces d'expandir-se fins al punt de garantir de forma autònoma, i en escenaris d'incertesa, vides dignes per a la majoria de la població. I per això segurament serà necessària una combinació d'un creixement de les iniciatives cooperatives, una estratègia de replicació d'iniciatives amb èxit i, sobretot, una reflexió sobre l'escalat profund. També una anàlisi del paper de les institucions públiques en aquesta expansió. Necessitem pensar en alternatives capaces de modificar els metabolismes, les relacions econòmiques, però també els valors o els imaginaris. Aquests, especialment, segurament no puguin fer el tomb que requerim sense passar per una participació cada vegada més àmplia de moltes més persones en lluites socials i formes d'activitat que, de facto, vagin donant cos en el dia a dia al tipus de propostes que des de fa dècades emmarquem dins de la proposta política del decreixement.

Si volem ser capaços de no fracassar, o de fracassar millor, en temps de col·lapse, el tipus d'alternatives que presentem aquí estan destinades a jugar un paper crucial. No només perquè ofereixen formes diferents i reals d'organitzar àmbits clau de la nostra vida, sinó perquè en tenen el potencial d'alçar-se com a laboratoris on una gran part de la població pugui viure altrament i, per tant, transformar les seves expectatives del que una vida desitjable pot arribar a ser.

Cal Cases

1 Anàlisi del tema que motiva la iniciativa (Objectius)

Cal Cases és una cooperativa d'habitatge en model de cessió d'ús, en l'àmbit rural, ubicada al Moianès, al terme municipal de Santa Maria d'Oló, a Catalunya. Aquesta iniciativa neix d'un ateneu de ciutat, en concret al barri de Gràcia (Barcelona), on es generaven projectes alternatius: cooperativa de consum, mercat d'intercanvi, acció política, etc. i on decideixen fer un pas més construint comunitat a través de l'habitatge. Era 2004 i ja començava a fer-se visible la problemàtica de l'habitatge, per la qual cosa es buscava una solució col·lectiva basada en l'autosuficiència, l'autogestió, l'autoorganització i l'autonomia. Inicialment es perseguia materialitzar la iniciativa en l'àmbit rural, fora de la ciutat de Barcelona i propera a altres pobles, però finalment el projecte només es va poder materialitzar lluny de poblacions.

Totes les persones que inicien el projecte vivien de lloguer i, a través de Sostre Cívic, coneixen les cooperatives d'habitatge en cessió d'ús, una forma de generar un comú de l'habitatge que no passa pel mercat ni l'Estat, cosa que veuen com a solució econòmica i organitzativa però, sobretot, com a paraigües de comunitat. L'objectiu principal, més que crear un habitatge col·lectiu, ha estat sempre generar una comunitat a través d'aquest.

Al començament d'aquesta iniciativa, l'espai sorgeix des de la construcció de relacions no capitalistes, entenent el col·lapse com la fi d'aquest sistema socioeconòmic. Amb el pas del temps, han anat incorporant l'anàlisi d'aquest col·lapse per raons socioecològiques. D'altra banda, tot i que hi havia una perspectiva agroecològica, no existia consciència de construir un món no petrodependent. Amb el pas del temps, sí que han arribat aquestes altres preocupacions, inclosa l'emergència climàtica, que no només afectaran les futures generacions sinó les persones que estan en el projecte actualment.

2 Receptari, com es va posar en marxa i com funciona? (Orígens, finançament, relació amb les institucions, funcionament)

Com es va posar en marxa?

El grup inicial estava format per 12 unitats familiars i ja s'havia autoorganitzat en altres àmbits. La principal dificultat va ser trobar l'espai, en l'àmbit rural, que s'adequés a les condicions que buscaven. En tractar-se d'un projecte a llarg termini, es va descartar l'ocupació i l'única opció semblava la compra. A més, no es contemplaven en les construccions i remodelacions espais per a habitatge col·lectiu. Van sorgir nombrosos problemes com, per exemple, la contractació de subministraments col·lectius. El 2005 hi havia encara a la bombolla immobiliària i, tot i que es veia que arribava una crisi de l'habitatge, no hi havia cessions d'ús a llarg termini o les que hi havia eren sobre ruïnes. Lavors va aparèixer Cal Cases, però es va descartar en un primer moment per estar massa lluny d'altres nuclis urbans, ser car i no complir cap dels requisits marcats. Després de buscar durant un llarg període de temps, amb preus desorbitats, i molt desànim, va tornar a aparèixer Cal Cases i, tot i que seguia sense complir gaires dels criteris per construir comunitat, el col·lectiu va optar per aquest emplaçament. El procés abans de la compra de Cal Cases va durar 3 anys i va servir per planificar el projecte i continuar amb la recerca d'un altre espai més idoni. Les reunions tenien una periodicitat de 15 dies, i en elles s'anava construint el model teòric, basat en l'economia social i solidària, entrades i sortides de la comunitat, visites a altres espais comunitaris, etc. Un temps de construcció que ha obert camí als qui han anat arribant després.

Construir el projecte, des d'imaginar-lo fins a la seva materialització, va ser un procés llarg. Els primers 5 anys es van destinar a les obres, amb els problemes de gestió de les emocions i els conflictes, tant interns com externs, que van comportar. Però, a més, havien de continuar impulsant i sustentant les 3 potes del propi projecte: 1.- la convivència; 2.- l'autosuficiència (sobirania energètica, alimentària, tecnològica, etc.); i 3.- la transformació social, a través de la participació en moviments, col·lectius i xarxes comarcals, i el suport a altres grups que estan en procés de construcció del seu propi projecte, mitjançant l'acollida, la socialització de sabers i el compartir experiències.

Com s'organitza internament?

Formalment, el projecte està constituït com a cooperativa d'habitatge en cessió d'ús, és a dir, la propietat de la casa i l'espai és de la cooperativa i les persones sòcies tenen dret a tenir un espai per viure. És un model que està entre la compra i el lloguer, en el sentit que les persones sòcies mai seran propietàries (i per tant no podran vendre o llogar la casa on habiten), ja que la propietat és de la cooperativa, però mai veuran rescindit el contracte d'ús mentre formin part de la cooperativa.

A nivell organitzatiu, en ser un grup de persones afins, bastant homogeni quant a ètnia, orientació sexual, classe social, etc., que venien d'un Ateneu, al principi funcionaven a través d'assemblees, ja que aquest era l'espai natural d'organització. Però amb el pas del temps s'ha vist que el model assembleari pot conduir a bloquejos i tensions, per la qual cosa s'han produït dos canvis organitzatius en aquests anys: un relacionat amb el tema econòmic que posteriorment s'explica, adaptant el model a les diferents formes de viure, i un altre, passant d'una assemblea única a una federació d'assemblees, amb comissions autònomes, que es dediquen a la gestió, dividides en 4 temàtiques: 1.- "vida en comú", encarregada de la gestió de conflictes, de les cures, les acollides i comiats de les persones sòcies, les celebracions, la criança, etc.; 2.- "relacions externes", encarregada de l'acollida de grups que venen i persones voluntàries, la participació en altres espais externs, la gestió i presència en mitjans de comunicació, etc.; 3.- "hàbitat", encarregada de

la part de l'espai d'infraestructura a través de les reparacions, la gestió de l'energia i els espais de les cases, etc.; i 4.- "biòtop", encarregada de gestionar els entorns: camp, horts, animals, aigua, etc. Cada persona decideix en quins grups participar. L'assemblea general, que es reuneix cada 2 mesos, continua sent l'espai comú per a totes les persones de la cooperativa.

En aquest nou model adopta una perspectiva feminista a través de la rotació de tasques, els lideratges compartits, la gestió de dinàmiques de poder masculistes i no horitzontals, la visibilització de les cures i el que implica sostenir la salut, els límits físics i mentals de totes les persones implicades en un projecte col·lectiu, etc. Un camí ardu al qual encara li queda molt recorregut. En aquests 15 anys s'ha après que les necessitats són diferents en les diferents etapes de la vida. Per exemple, ara hi ha en el grup persones més grans i adolescents, la qual cosa posa en relleu les limitacions en un entorn físicament molt exigent i aïllat. A més, en la iniciativa se superposen dues estructures, el grup ampli i les diferents unitats familiars. I tot i que es comparteixen les cures de la infància, per exemple, la mateixa arquitectura (les vivendes són per a unitats de convivència) suposa una limitació per afavorir altres models. Tot i això, hi ha molta flexibilitat perquè les parelles que s'han separat puguin continuar convivint a la comunitat.

No només han canviat les necessitats; la visió i objectius del project també ho han fet al llarg dels anys. El projecte va començar amb una visió molt col·lectiva, que s'ha anat diluint una mica davant una àmplia diversitat de necessitats, idees polítiques i inquietuds. Amb la criança les dinàmiques també han canviat molt, sobretot en relació als temps i maneres de fer. El productivisme de l'inici ha deixat pas a una major rellevància de les cures.

Com obtenen els seus recursos?

En començar el projecte, les persones impulsores estaven en la trentena i amb treballs remunerats, per la qual cosa el factor econòmic no era un gran problema. A més, comptaven amb estalvis i la crisi que va començar el 2007 va permetre abaratir les hipoteques. No obstant això, aconseguir els fons per comprar l'espai, al no haver-hi antecedents d'iniciatives similars, no va ser senzill, ja que fins i tot els bancs ètics demanaven un aval individual, el que ocasionava nous problemes legals si algú decidia abandonar la cooperativa. Però finalment Fiare va concedir la hipoteca i Coop57 va avalar el projecte¹

Els inicis van ser molt exigents pel que fa als canvis. De la ciutat al camp, de no tenir criatures i de viure en solitud a viure en comunitat. Tot això amb el sobreesforç de treballar a la llar, fora de la llar, impulsar el projecte i sostenir les cures. Per tot això, hi ha persones que han decidit treballar menys de forma remunerada, encara que això els suposi una situació de precarització.

Els recursos procedeixen de les persones sòcies de la cooperativa. Quan algú s'hi uneix, ha d'aportar un capital social d'entre 15.500 i 20.000 euros per sostenir la compra de l'espai que es va fer al seu dia, ja que la propietat és cooperativa. Aquests diners es retornen si algú decideix deixar la cooperativa. D'altra banda, les sòcies i socis paguen una quota, a fons perdut, que permet fer ús de l'espai, sostenir i mantenir-lo, així com retornar els diners que van prestar les entitats financeres. Aquesta quantitat ara està una mica per sota del lloguer de la zona.

Tot i que al principi el model econòmic es basava en una aportació igualitària, tant econòmica com de temps, ara cada persona pot adaptar-se, ja que han transformat els diners en hores. Cada integrant aporta el mateix temps, 80 hores al mes, però de diferents formes: en funció del preu/hora del seu treball extern remunerat (a qui més guanya, li surt més car la seva conversió d'hora de treball en diners) o amb temps. En tot cas, hi ha tasques que són comunes i ha de fer tothom, com cuinar (el menjar és comunal) i netejar, però n'hi ha d'altres que s'elegeixen, com treballar a l'hort, tallar llenya, etc. Això sí, hi ha un mínim de temps i de diners que cada persona ha de posar perquè el projecte sigui viable i se sostingui a llarg termini. Tot i que s'han fet excepcions en casos temporals o quan cal cuidar algú. També les vacances i l'inici de la criança (des de l'embaràs) eximeix de les responsabilitats econòmiques.

Pel que fa a l'entorn natural, la seva gestió sostenible és un altre dels objectius: gestió forestal (prevenció d'incendis i proveïment de llenya), treball en els camps propers (fruiters, vinyes, oliveres, etc.) i en l'horta pròpia, abelles, etc. Es treballa en una gestió pròpia de l'aigua.

Amb els anys, el projecte ha evolucionat en la part econòmica de "totes i tots per igual" a "totes i tots aportem el mateix, però no de la mateixa manera".

Quines relacions té amb l'exterior? Posant en relació aquest punt amb la seva capacitat d'escalar.

Des de l'inici hi ha hagut un gran treball per la integració amb l'entorn. Per això, les criatures assisteixen al col·legi, es participa en l'AMPA, de l'Associació de Defensa Forestal ADF, i en l'associació veïnal, en l'organització de la festa de masies en la pedania, etc. Com a cooperativa també participen en altres espais com l'ecoxarxa del Bages o l'Ateneu d'Artés. Per a resoldre els problemes logístics de participació en altres espais, per la distància i falta de temps, han trobat una fórmula: ofereixen l'espai a altres col·lectius, per a les seves trobades, acollint grups a les pròpies cases.

¹ En l'actualitat, es pot avalar un projecte a través d'avalis mancomunats, la qual cosa permet que aquest tingui suficient base social i les persones només posen 100 euros. A més, les entitats bancàries de l'economia social i solidària, avui dia financen més iniciatives i per majors imports.

D'altra banda, ha estat molt important compartir aprenentatges amb altres comunitats. Per exemple, a l'espai Desenredos, una trobada de comunitats a nivell estatal on es comparteixen aspectes relacionals i de convivència, i la Trobada de Comunitats de Catalunya, amb el propòsit, a més, de crear xarxes de rodalia que possibilitin créixer pel que fa a la idea de comunals.

Pel que fa a la replicabilitat i escalabilitat, aquest model de cooperatives d'habitatge rurals pot ser un model replicable per ocupar les masies abandonades des del col·lectiu. En aquest sentit, ha sorgit una altra comunitat, Casa Comú, que està generant un altre projecte rural, tot i que més enfocat a la feina. L'important, al final, és ser flexible per adaptar el model a les diferents realitats i espais, tenint en compte que és un camí llarg i gens fàcil. L'energia que es necessita per gestionar les relacions interpersonals és gran, tot i que avui dia hi ha nombroses eines per a això.

3 Com es veuen en el seu futur pròxim? De forma breu què pensen sobre el futur i el paper que assignen al seu projecte en aquesta perspectiva

El futur de Cal Cases no es pot desvincular del futur del planeta. Hi ha molta feina a fer, per exemple en temes com l'aigua, l'energia o la mobilitat, on caldrà no només fer canvis, sinó també renúncies. Però també en aquells que afecten més les relacions interpersonals, la implicació en el propi projecte i l'acollida efectiva dels qui no s'hi veuen a llarg termini, com adolescents o gent gran. Tot i que des de Cal Cases tenen clar que el futur passa per adaptar-se al que vingui i l'afronten amb esperança després del canvi de model realitzat i sabent que és fonamental establir vincles amb altres projectes per trobar-se, ser més forts i recórrer juntes els reptes futurs.

A més, tot i que la pandèmia va generar molta tensió, també va permetre veure la vulnerabilitat d'una societat obligada a aïllar-se i, en molts casos, en solitud i sense contacte amb la natura, i reconèixer la necessitat i el sentit d'aquest tipus de projectes de vida en comú en el món rural. Un projecte de resiliència a les pandèmies i, sobretot, al col·lapse.

[Web de Cal Cases](#)

Urduña és un municipi de Biscaia, a poca distància d'Àlaba i Burgos, que ha desenvolupat una estratègia agroecològica de producció i consum que involucra la ciutadania i que suposa una aposta integral per aquest model.

1 Anàlisi del tema que motiva la iniciativa (Objectius)

El punt de partida va ser la necessitat de l'ajuntament de donar un impuls, l'any 2003, a un municipi que, després d'una època industrial de gran dinamisme, s'havia desindustrialitzat, patia un nivell molt elevat d'atur combinat amb un fort moviment emigratori. En comptes d'apostar per un procés de reindustrialització, que es considerava ecològicament indesitjable i socialment poc viable, es va posar en marxa, en col·laboració amb actors veïnals, una estratègia per a la construcció d'un sistema alimentari local partint de la sobirania alimentària i l'agroecologia, amb la voluntat que aquesta estratègia alimentària fos la palanca que impulsés una transformació més general en àmbits com l'energètic, residus, etc.

2 Com es va posar en marxa i com funciona? (Orígens, finançament, relació amb les institucions, funcionament)

Tot comença amb una política pública. L'Agència de Desenvolupament Local Urduñederra comença a desenvolupar una estratègia per revitalitzar Urduña. Entre 2000 i 2003 es fa una reflexió amb productors i productores, i es crea un pla estratègic. Part de les productores i productors del municipi, tot i que no estaven en l'ecològic, van apuntar cap al desenvolupament agroecològic com un futur possible. El personal públic ho va estudiar i van veure que el futur del sector podia, efectivament, raure en aquesta aposta. Es recull en el pla estratègic de l'Ajuntament de 2000 – 2003 i s'estudia tota la regió. Es passa a un pla d'acció per posar el projecte en marxa.

Els primers anys de posada en marxa prioritzen sobretot el suport i la formació al sector, aconseguint que més explotacions se sumessin a l'activitat ecològica, desenvolupant una recerca-acció participativa i col·laborant amb la Universitat del País Basc. Es crea Ekoizpen el 2006, un servei municipal en el qual es recolza a les persones productores amb assessorament tècnic (diagnòstic de la situació de la seva explotació, introducció a nocions bàsiques de l'ecologia aplicada a la seva activitat, informació sobre els processos de conversió a l'agricultura i ramaderia ecològica, i assessorament en l'anàlisi de viabilitat) i assessorament administratiu (facilitar i agilitar l'obtenció d'informació sobre les ajudes econòmiques existents).

Així es posen en marxa diverses accions com:

- S'ordena i prioritza la terra disponible en dues línies fonamentals: 1) es modifiquen les ordenances municipals per incloure criteris que promoguin primeres instal·lacions de persones joves en el sector i es facilita a aquestes persones l'accés al recurs de la terra, 2) es creen horts d'autoconsum dirigits a la ciutadania i finques de referència agroecològiques, destinades a l'educació mediambiental.
- Es fan activitats de divulgació i formació, dinamització (mercat de bases, és a dir, de pageses i pagesos, de grups de consum, horts urbans, horts d'autoconsum, etc.) i es fomenta l'associacionisme.

El 2007, les productores i productors creen Urduñako Zaporeak, una associació per donar a conèixer els seus productes, promocionant-los entre el comerç i l'hostaleria. El 2009, es fa una anàlisi i es recull que el pla no està calant al municipi per estar molt centrat en els que produeixen. Es decideix, per tant, pensar més en termes de sistema alimentari per ampliar des de la producció fins a la comercialització, el consum, la distribució, etc. i així apropar aquest assumpte a la població. L'ajuntament, amb això, pretén donar exemple. Per als seus actes públics (rodes de premsa, dinars, etc.), compra els productes d'Urduñako Zaporeak. L'oficina de turisme incorpora un gastro-txoko, on es venen productes locals. En 2015 es posa en marxa la cuina municipal, usant la de la residència de gent gran i donant menús amb productes de temporada i ecològics. Es pretén que més endavant aquesta cuina també doni servei a l'escola que està al costat. Per a aquesta cuina, es posen en marxa processos de compra pública (del sector productiu en rodalia i, el que no es produeix, en el petit comerç del sector). El petit comerç, que se sentia desplaçat i només veia resultats en el sector primari, comença a sentir-se integrat en el procés.

La cuina municipal comença a ser eix de la idea d'economia local, producció de rodalia, sobirania alimentària, aterrant així un discurs teòric de sobirania alimentària en un fet concret. La cuina fa que cali la idea de transició ecològica partint del sistema alimentari. Inesperadament, aquesta esdevé el catalitzador de tot el treball de difusió sobre agroecologia que ja s'havia fet. Totes les persones tenen alguna cosa a aportar: famílies amb criatures, gent gran, petit comerç, productors i productores... Tothom al municipi se sent d'alguna manera part del projecte.

També el 2012 es llança una iniciativa per convocar la comunitat escolar que dona lloc a un moviment que exigeix un canvi del model dels menjadors escolars. Sorgeix tot un moviment al territori que exigeix aquesta transformació la llavor de la qual és a Urduña. El 2016, surt a la llum un escàndol d'empreses de càtering que s'havien repartit el negoci dels menjadors escolars i el moviment aconsegueix que el Govern basc doni quatre projectes pilots de menjadors ecològics, un d'ells a Urduña. Comencen gairebé dos anys més tard, perquè el 2016 Salut Pública hi posa traves. Hi ha una manifestació el 2017 amb les famílies per impulsar el projecte municipal. Les famílies ocupen les instal·lacions de Salut Pública i, finalment, el 2018 s'aconsegueix posar en marxa el menjador escolar amb productes ecològics i de proximitat.

Paral·lelament, a partir del 2013-2014 hi ha, a més, un projecte de compostatge de barri en el qual participen totes les persones que volen i el compost que es genera s'utilitza als horts d'autoconsum.

Com s'organitza internament?

Ekoizpen és un servei de l'ajuntament que depèn de l'àrea de promoció econòmica. Treballen amb Urduñako Zaporeak i amb l'associació de ramaders i ramaderes. També treballen amb projectes que van sorgint des d'una visió més global del sistema alimentari.

Com obtenen els seus recursos?

El treball inicial requereix ganes i d'energia, però no cal tenir gaires recursos. És després quan el finançament és més important. L'ajuntament finança el servei d'Ezkoipen, així com l'estructura de producció econòmica amb els recursos limitats del pressupost municipal. Es demana finançament en totes les convocatòries d'ajuda a les quals tenen accés: d'altres administracions, fundacions privades, Unió Europea, etc.

Quines relacions té amb l'exterior? Posant en relació aquest punt amb la seva capacitat d'escalar

El treball en xarxa ha estat important i, per això, es col·labora en aliança amb diversos col·lectius socials. Per exemple, s'ha fet molta feina amb Justícia Alimentària Global (VSF) en la sensibilització de la comunitat escolar, fent una xarxa d'escoles per un món rural viu. També s'han anat establint xarxes de ciutats per l'agroecologia.

Cal fer un salt a la comarca, hi podria haver serveis comarcals que sumessin, però de vegades el sector primari no està organitzat en altres municipis. Es va intentar fer un Consell Alimentari Comarcal, però no es va mantenir. Un altre problema és que la comarca natural d'Urduña no es correspon amb la comarca administrativa i això complica les coses, perquè el sector primari és competència de les diputacions. S'han reunit a diferents nivells, però necessiten un canvi de visió en l'administració. Tot i això, es van fent passos als municipis que formen la comarca natural. Amurrio (poble del costat) ja replica alguna de les coses que s'han fet a Orduña, en particular el projecte de cuina municipal per alimentar escoles.

3 Com es veuen en el seu futur pròxim? De forma breu què pensen sobre el futur i el paper que assignen al seu projecte en aquesta perspectiva

De cara a l'ajuntament, hi ha un sentiment de responsabilitat amb un projecte ja consolidat. El sector productiu cuida molt el comunicar les seves iniciatives al govern i a l'oposició per mantenir el projecte viu. No s'exclou ningú perquè, si hi ha canvis de personal en les institucions, tothom el conegui, el senti com a propi. Així s'evita el risc de la identificació partidista i que un canvi de partit de govern pogués suposar acabar amb el projecte. La prioritat és la continuïtat.

S'està fent un diagnòstic sobre el sistema alimentari i es vol elaborar un pla d'acció a curt, mitjà i llarg termini. Es pretén que aquest canvi endegat segueixi endavant i que sorgeixin més projectes, però quins i a quin ritme l'anirà marcant la població. Ara s'està posant en marxa un projecte d'agrocompostatge, lligat a la cuina municipal, per compostar els residus orgànics dels grans productors i elaborar un compost de qualitat que torni al sistema productiu. S'espera seguir transcendent, i que altres municipis confrontants continuïn desenvolupant també projectes similars.

[Web de Urduña](#)

1 Análisis del tema que motiva la iniciativa (Objetivos)

A3calles Cures en territori S. Coop. és una cooperativa de cures a Vallecas (Madrid). La cooperativa neix el 2019 per respondre a dues necessitats del barri: el dret a les cures -reconeixent que som éssers vulnerables i interdependents- i la dignificació del treball de la llar. Al context socioeconòmic de Vallecas (amb alts índexs d'envelliment, un elevat percentatge de persones dependents, molt atur i, en general, precarietat) s'uneix la falta de serveis públics (escassetat de places en residències o centres de dia, pocs espais per al lleure infantil i temps lliure, així com una falta de recursos en la conciliació i atenció a la dependència), per la qual cosa existeix una necessitat de cures no coberta al barri. Les cures inclouen tots aquests treballs necessaris per al manteniment de la vida i el benestar, que normalment no es valoren, s'invisibilitzen i que, amb freqüència, no estan remunerats; com són l'alimentació, la neteja o la cura de les persones.

D'altra banda, a Vallecas viuen moltes dones treballadores de la llar, un dels col·lectius que pateix més precarietat, més marginalitat i amb menor reconeixement social. Moltes d'elles són dones migrants, les ocupacions de les quals formen part de l'economia submergida, per la qual cosa se'ls nega freqüentment els seus drets laborals

A partir d'aquesta realitat sorgeix la idea de crear un projecte que abordi conjuntament les dues problemàtiques, mitjançant una línia de cures professionalitzades que donin resposta a les necessitats socials. Es pretén fer des del treball cooperatiu i amb un enfocament territorial:

que les persones que tenen cura i les que són cuidades visquin “a 3 carrers”. D’aquesta manera es fomenta la proximitat, que entenen com un valor ja que redueix els desplaçaments (disminuint la contaminació pel transport i donant més temps per a la vida) i genera comunitat (teixint xarxes veïnals que afavoreixen el suport mutu).

Per a això, es crea A3calles amb la finalitat de:

- Respondre a necessitats de persones i llars en matèria de cures.
- Emergir economia submergida, dignificar el treball de la llar i cures, pal·liar les desnonaments i la pobresa sobrevinguda.
- Donar suport i fomentar les cooperatives de serveis a domicili i a la comunitat.
- Complementar les polítiques locals en la seva missió de fomentar l’economia social i solidària, projectes socialment necessaris i sostenibles en el temps a través d’un sistema de corresponsabilitat

2 Com es va posar en marxa i com funciona? (Orígens, finançament, relació amb les institucions, funcionament)

Com es va posar en marxa?

A3calles va ser creada el 2019 per Obert Fins a l’Amanecer S. Coop. i impulsada en el marc de MARES Cures. Obert fins a l’Amanecer és una cooperativa de Vallecas que té un llarg recorregut en treball cooperatiu i en enfortir xarxes de dones que es dediquen a cures. Treballen entre altres coses en l’àrea de formació, capacitació, empoderament i construcció de treball digne per a aquest sector. MARES, promogut per l’Ajuntament de Madrid al costat d’entitats sòcies, va ser un projecte innovador de transformació urbana a través d’iniciatives d’economia social i solidària que impulsaven, entre altres coses, la creació d’ocupació de proximitat i de qualitat. D’aquesta aliança sorgeix la idea de crear A3calles, una iniciativa lligada al territori que resolgui les necessitats de cures.

El projecte comença a principis de l’any 2018, quan Obert fins a l’Amanecer i MARES Cures estableixen les bases del projecte, es realitzen jornades per conèixer iniciatives inspiradores i es crea un grup motor per construir una cooperativa de cures innovadora mitjançant un procés participatiu. Unes 15 persones constitueixen el grup motor, entre les quals hi ha els qui es dediquen al treball professional de cures, i veïnes i veïns del barri que volen participar com a socis consumidors en el marc de la corresponsabilitat. Comencen dissenyant col·lectivament el funcionament general de la cooperativa i, un cop establert el full de ruta, es creen diferents comissions (d’estatuts, de comunicació, de formació, de finançament...) per abordar les diferents tasques. Les comissions són dinàmiques i han anat variant segons les necessitats del moment.

Un equip del projecte MARES orienta el grup motor sobre les qüestions legals i el disseny dels estatuts. Després de mesos de planificació, el febrer de 2019 es constitueixen oficialment com a cooperativa de consum. Per donar-se a conèixer i captar les persones sòcies, la cooperativa organitza una sèrie d’accions divulgatives pel barri, com xerrades de presentació del projecte en llibreries conegudes del barri, centres socials, associacions veïnals, centres de salut i col·legis. A més, contacten amb autoritats de l’administració regional i local. També fan tallers sobre cures, cooperativisme i soledat no desitjada. Aquest treball de sensibilització i difusió es facilita per un dels eixos de la cooperativa: la territorialitat. Vallecas és un barri amb un fort entramat social i una trajectòria d’associacionisme, la qual cosa facilita arribar a la gent amb aquest projecte cooperatiu.

Com funciona?

A3calles Cures en Territori és una cooperativa de consum que integra a persones i entitats consumidores que demanen serveis de cures, a treballadores que cobreixen aquestes necessitats i a cooperatives sòcies col·laboradores. A3calles podria contractar directament sòcies treballadores que realitzaren les tasques de cures, però van decidir cobrir les hores de servei demandades mitjançant cooperatives de treball d'iniciativa social com La Comala S. Coop. D'aquesta manera, augmenten les hores de treball d'una cooperativa que està en funcionament i que compleix els principis d'A3calles, enfortint el treball cooperatiu i l'entramat social del barri. En els inicis, A3calles va tenir contractada una sòcia treballadora que s'ocupava de la gestió i l'administració de la cooperativa.

A3Calles funciona en el marc de la corresponsabilitat, la qual cosa implica que, gràcies al compromís de les persones sòcies consumidores, les empleades de la cooperativa treballen en condicions dignes: tenen un salari decent, festes retribuïdes, possibilitat de demanar una excedència, una assegurança de responsabilitat civil, accés a l'atur i baixa mèdica. A més, són coparticipants de l'organització del treball. La cooperativa també facilita a les treballadores l'obtenció del certificat de professionalitat, perquè entenen que les cures, especialment les de les persones dependents, no les fa qualsevol, sinó que es requereixen treballadores especialitzades i professionals. D'aquesta manera, aconsegueixen que la feina de la llar, moltes vegades invisibilitzada i precaritzada, surti de l'economia submergida i es posi en valor.

Com s'organitza internament?

La cooperativa s'organitza de forma assembleària i horitzontal, és un espai on totes les veus compten. L'òrgan de decisió és l'assemblea general, de la qual formen part tots els socis i sòcies. Solen organitzar una reunió mensual en la qual es dissenyen objectius de treball, es debaten les qüestions que hagin anat sorgint i les comissions passen comptes de la feina feta. Per obligació legal hi ha un consell rector format per la presidència, vicepresidència, secretaria, tresoreria i vocals, però a la pràctica totes les decisions es prenen en assemblea de manera participativa i horitzontal.

Com obtenen els seus recursos?

A nivell material, A3calles necessita un local on poder reunir-se. Afortunadament, poden fer ús de la seu d'Obert Fins a l'Amanecer, la cooperativa que va impulsar la seva creació.

A nivell econòmic, únicament el treball de serveis és remunerat, la resta de les hores dedicades a l'organització d'activitats, difusió i gestió financera es cobreixen amb treball voluntari. A3calles construeix el capital social amb les contribucions individuals que cada persona sòcia posa en entrar a la cooperativa. L'activitat econòmica principal és la contractació de serveis de cures per les persones sòcies consumidores, però el capital que es deriva d'aquí no dona marge per cobrir més que els sous de les empleades que realitzen aquesta feina. Per tant, per costejar altres qüestions més enllà dels serveis de cures (com el sou de la treballadora que inicialment s'encarregava de la gestió, pagar materials per a difusió i altres costos sobrevinguts), s'han realitzat aportacions extraordinàries per les persones sòcies i es va organitzar un crowdfunding el 2019

Per arribar a la sostenibilitat econòmica necessiten augmentar el nombre d'hores de serveis contractades. Per a això, apel·len a la corresponsabilitat dels veïns i veïnes de Vallecas que entenguin el valor del projecte i puguin permetre's contractar els seus serveis. D'altra banda, exigeixen a les administracions públiques de l'ajuntament i la Comunitat de Madrid que entenguin que la cura és un dret del qual l'administració és responsable. Reclamen que els serveis públics de cures, que actualment són concessionats a grans empreses que es lucren a costa de les condicions dels qui contracten, siguin

coberts a través del treball de cooperatives de l'economia social i solidària o a través d'entitats sense ànim de lucre, evitant que els diners públics es derivin al benefici privat en matèria de cures i realitzant projectes de cooperació publico-comunitàries. Per a això van dissenyar dos projectes: El l'abonament de cures, que pretenia que aquelles persones dependents que necessiten cures poguessin contractar el servei d'A3calles amb una cobertura econòmica dels serveis socials; i el projecte Ateneu la soledat, que aspirava a què els serveis socials municipals contractessin el servei d'A3calles per atendre les persones que es trobaven en situació de soledat no desitjada. Lamentablement, a data d'avui no hi ha hagut voluntat política per fer realitat aquests projectes, però des de la cooperativa continuen lluitant per això, ja que entenen que aquest recurs seria un gran impuls per a la dignificació del treball de cures.

Quines relacions té amb l'exterior? Posant en relació aquest punt amb la seva capacitat d'escalar.

A3CALLES té bona relació amb altres entitats del barri. Algunes d'elles, com Obert fins a l'Amanecer i La Comala S. Coop., formen part del projecte. Amb altres col·lectius, associacions veïnals i centres socials, coincideixen en lluites i reivindicacions. La gent a la qual han pogut arribar, que és gent amb més sensibilitat per la problemàtica de les dones del treball de la llar i més activa dins del moviment veïnal, veuen a la cooperativa com una font d'inspiració. Gràcies a aquests vincles amb persones afins, A3calles ha pogut captar més persones sòcies que fan possible el projecte. El següent desafiament és arribar a altres persones alienes al moviment, que prenguin consciència de la necessitat d'aquest tipus de projectes i s'incorporin a la cooperativa.

A3calles es comença a reconèixer com un projecte capdavanter, per la qual cosa freqüentment reben trucades per demanar consells en matèria de cures i els conviden a participar en molts espais: taules comunitàries, taules de salut, taules de soledat...

3 Com es veuen en el seu futur pròxim? De forma breu què pensen sobre el futur i el paper que assignen al seu projecte en aquesta perspectiva

La cooperativa manté la il·lusió inicial, i continuar activa després de la pandèmia els hi dona esperança per seguir avançant. Saben que és una cursa a llarg termini, que encara són un projecte minoritari i que construir projectes d'aquest tipus fora del sistema és molt difícil en un escenari en què els serveis públics estan molt deteriorats i les administracions públiques els tanquen les portes per abordar el dret a les cures. No obstant això, com diuen "nosaltres no tenim res a perdre i un món sencer per guanyar", així que continuen lluitant per avançar cap a un horitzó en què es posi la vida al centre. També esperen ser llavor de canvi, i inspirar altres territoris a desenvolupar projectes similars que tenen xarxes de cures de proximitat.

[Web de A3Calles](#)

1 Anàlisi del tema que motiva la iniciativa (Objectius)

Alumbra persegueix convertir-se en una comunitat energètica al municipi d'Arroyomolinos de León (Huelva), però darrere aquesta concreció han fet una sèrie de reflexions macro. En primer lloc, conceben l'energia com el tema central, ja que la mobilitat, l'alimentació, la gestió de residus, la custòdia del territori o les cures són processos en què l'energia és un factor clau. Pretenen construir aprenentatges sobre el paper que juga l'energia a tots aquests processos, com, de quin tipus i quanta necessitem per portar una vida bona, digna i sostenible als nostres pobles.

La motivació última d'Alumbra és avançar cap a una transició energètica democràtica i sostenible. Per això, Alumbra la iniciat un procés per ser alhora diverses coses:

- Una comunitat energètica renovable i que la ciutadania pugui fer-se pròpia.
- Una iniciativa de mobilitat elèctrica compartida a nivell supramunicipal que abordi les particularitats de la mobilitat rural i testis opcions.
- Un facilitador d'eines tecnològiques per millorar l'eficiència en el consum d'energia, aigua, i en serveis i activitats tan dispars com aparcament, residus o turisme.
- Un procés de participació, diàleg i coordinació entre administracions, empreses, associacions i ciutadania sobre energies renovables i desenvolupament rural sostenible.
- Un servei d'informació i formació sobre contractació responsable, eficiència energètica i autoconsum elèctric.
- Una organització per a la sensibilització en matèria de canvi climàtic, cultura energètica

(model energètic, consum responsable, eficiència energètica), economia rural i participació comunitària.

- Un impulsor de processos democràtics de participació i presa de decisions al territori, avançant així en responsabilitat ciutadana i democràcia participativa.
- Un fixador de població rural en condicions de vida dignes que, en matèria energètica, vagi més enllà de l'assistencialisme per superar la pobresa energètica.

El focus del projecte és esdevenir una comunitat energètica. Actualment, les comunitats energètiques es troben en una fase de desenvolupament i implantació a l'Estat espanyol, entre altres raons perquè la legislació associada encara no està desenvolupada o transposada. En tot cas, les comunitats energètiques tenen en comú:

- La participació oberta i voluntària, a l'estar controlades per les persones accionistes o membres (persones físiques, petites empreses o autoritats locals).
- El seu propòsit principal és proporcionar beneficis ambientals, econòmics o socials a la comunitat, en lloc de generar beneficis financers.
- Proporcionen autonomia i sobirania energètica als qui les conformen en estar sustentades per fonts energètiques renovables, moltes vegades locals.

Les cooperatives i altres organitzacions, com Alumbra, estan treballant en la creació de comunitats energètiques, projectes pioners que estan basant-se en la regulació de l'autoconsum d'energia. En aquest sentit, la ciutadania va davant de la legislació.

Las cooperativas y otras organizaciones, como Alumbra, están trabajando en la creación de comunidades energéticas, proyectos pioneros que están basándose en la regulación del autoconsumo de energía. En este sentido, la ciudadanía va por delante de la legislación.

2 Receptari, com es va posar en marxa i com funciona? (Orígens, finançament, relació amb les institucions, funcionament)

Alumbra es desenvolupa mitjançant un conveni entre l'Ajuntament d'Arroyomolinos de Lleó (Huelva) i l'Associació MUTI.

Com es va posar en marxa?

El focus inicial d'Alumbra va ser la recerca de construir una comunitat energètica a partir dels anuncis realitzats per l'IDAE. Les persones que conformaven el grup inicial ja participaven en cooperatives comercialitzadores com Som Energía i/o Megara, i van prendre com a referència un dels prototips generats al G100, un espai de participació creat per El Hueco a Soria per dissenyar propostes que fossin aplicables a zones rurals per tal de revertir processos de despoblació i fer front al repte demogràfic.

Posteriorment, van contactar amb l'Ajuntament d'Arroyomolinos per signar un conveni de col·laboració. Van triar aquest poble perquè és molt participatiu, amb una forta comunitat educativa, amb sensibilitat ambiental (per exemple amb patrons de consum energètic més respectuosos amb l'entorn que la mitjana), i baralla quan toca defensar serveis bàsics i lluitar contra injustícies evidents.

El conveni amb l'Ajuntament inclou facilitar la relació amb els centres educatius, cessió d'espai, interactuar amb el grup de teatre municipal i l'escola de persones adultes. El següent pas va ser fer unes jornades amb diverses taules de bones pràctiques. Va ser un espai de diàleg on es van compartir experiències susceptibles d'incorporar-se a l'agenda municipal de transició energètica, inspiradores per a les persones del poble per introduir-hi petits canvis al seu dia a dia. També va ser un espai on teixir xarxes i treballar la confiança fent alguna cosa positiva pel poble.

A partir d'aquell moment es crea el grup motor, format per dos membres de la corporació municipal, un grup de veïnes i veïns del poble, representants d'empreses locals així com de l'equip educatiu del col·legi. El procés d'aprenentatge des d'aquest moment ha estat constant. La base és la construcció d'aprenentatges col·lectius que arrenquin des d'una alfabetització energètica bàsica i que enfoquin la materialització pràctica en iniciatives locals. Les comunitats d'aprenentatge s'han organitzat per sectors de població aprofitant, majoritàriament, grups que ja ocupen espais físics concrets i que ja tenen dinàmiques: escola de persones adultes, el col·legi de primària, l'ajuntament (la corporació i el personal tècnic), espais de relació informal (bar La Terrassa) o nous espais creats per a grups d'interès concrets (com poden ser les persones que tenen petits negocis al poble).

Els primers mesos de les comunitats d'aprenentatge van ser un reajustament entre els prejudicis de partida dels qui van llançar el projecte i les inquietuds que van aflorar en els diferents espais d'aprenentatge.

Compten amb un punt d'atenció a la ciutadania fix a la localitat, que assessora en matèria energètica un dia a la setmana i, així mateix, ofereix atenció a demanda en situacions més urgents. D'altra banda, realitzen tallers bàsics sobre la factura de la llum, tallers a les escoles de primària sobre energies renovables i estalvi energètic, i assessorament personalitzat. A més, les nenes i nens del CEIP Verge Remedios Arroyomolinos a través de la seva comissió ambiental i els equips energètics, han realitzat una auditoria energètica del col·legi formulant propostes a l'Ajuntament en matèria de despesa i inversions en infraestructures, aprofundint així en el caràcter d'ecoescola. La comunitat educativa ha donat els estalvis produïts pel canvi de subministrament i optimització del contracte per part de Megara i pel treball de la comissió ambiental al [projecte de finançament col·lectiu #LaEnergíaDelCole](#).

Com s'organitza internament?

El grup motor del projecte està compost pels qui el van llançar (cinc persones de la junta directiva i un soci més), l'alcaldeessa i l'exalcaldeessa d'Arroyomolinos, una persona que està acabant el Grau en Ciències Ambientals, un empresari del sector forestal, la directora de l'escola de teatre, la presidenta de l'Associació de Dones, la directora del col·legi, la presidenta de l'AMPA i una empresa social relacionada amb la fixació de població rural.

Més enllà del grup motor, no hi ha participació real i efectiva. És un dels reptes amb els que es troben i que fa que el projecte estigui anant més lent del que pensaven en un principi. En concret, el que més troben a faltar és la franja d'edat dels 35 als 45 anys, en la que no hi participa ningú. Tot i que al principi participaven més les dones que els homes, al començar la fase del procés en què la part tècnica i l'econòmica van començar a tenir més pes van incorporar més homes a les trobades.

Les decisions que s'han anat prenent han estat fonamentalment a nivell de disseny del procés i han estat preses a la junta directiva de l'associació per consens en general. En tot cas, no compten amb un reglament intern.

Al grup motor, els rols que solen ser adjudicats a les dones, conseqüència de la socialització patriarcal, com són les tasques administratives o de cures els porten dos homes, i la part més tècnica i de visibilitat les dones. Però és cert que no ha estat conseqüència d'un debat intern ni una mica premeditat pel que estan treballant a dotar el projecte d'una perspectiva feminista integral.

Com obtenen els recursos?

Alumbra ha comptat amb el patrocini privat de la Fundació Unicaja, Megara Energía Huelva i Som Energia (premi Germinador social). A més, compten amb la inversió de l'ajuntament, un cofinançament de l'IDAE i la contractació d'una persona per dinamitzar iniciatives ecosocials per part de la Junta d'Andalusia. També ha tingut fons propis d'aportacions de les persones sòcies i d'activitats realitzades, encara que aquesta darrera part és petita. En tot cas, hi ha part de l'activitat que realitzen des del voluntariat.

L'objectiu és que les veïnes i els veïns s'involucrin en el finançament de les instal·lacions municipals i les sentin seves, que sentin que aporten i, una forma de fer-ho és a través del crowdfunding #LaEnergíaDelCole esmentat anteriorment.

Quines relacions teniu amb l'exterior? Posant en relació aquest punt amb la capacitat d'escalar

Al camp social teixeixen xarxes amb diferents entitats de la província vinculades al mercat social, com són Destapando Social Lab, Traperos de Emaús, Associació Matilde o Los Pies en la Tierra.

També tenen presència en projectes d'innovació social contra la despoblació rural promoguts per Cives Mundi a El Hueco, mantenint relacions actives amb persones de tota Espanya preocupades per les desigualtats provocades pel model de distribució territorial actual.

Tenen relació a nivell energètic amb Som Energia i Megara. En el pla educatiu i de participació treballen amb Ecotono.

La crisi sanitària generada per la COVID-19, que ha impulsat un apogeu de les connexions en línia, els ha facilitat molt la relació amb un gran nombre de projectes pilot de comunitats energètiques que s'estan impulsant per tot l'estat espanyol. Aquesta via ha permès compartir

de manera més fàcil experiències, aprenentatges, pors i inquietuds. No és present una reflexió sobre els impactes que tenen les energies renovables a altres llocs del món.

3 Com es veuen en el futur proper? De manera breu què pensen sobre el futur i el paper que assignen al seu projecte en aquesta perspectiva

En realitat, el projecte encara està en una fase embrionària i necessita materialitzar els sistemes de generació d'electricitat, que consistiran, a priori, en una instal·lació municipal de 40 kW finançada per l'IDAE, i en procés de licitació per a la seva execució, i una instal·lació propietat de MUTI a la coberta del col·legi (cedida per l'Ajuntament) per fer autoconsum compartit amb unes 30 famílies, prioritzant diferents vulnerabilitats energètiques. També falta conformar, formalment, la comunitat energètica una vegada es compti amb un marc normatiu aprovat. Això implica reptes com:

- Aclarir el desenvolupament legislatiu de les comunitats energètiques (que és responsabilitat del Govern).
- Conformar una comunitat real, que vagi més enllà de l'autoconsum compartit.
- Incorporar més persones al procés per evitar que es trunqui per la sobrecàrrega d'algunes persones.
- Decidir la figura jurídica, si una associació o cooperativa.
- Decidir com es reinvertirà el futur estalvi en projectes ecosocials somiats en comunitat. La idea és que l'estalvi municipal s'afegeixi a les arques públiques i se'n decideixi utilització mitjançant pressupostos participatius. Pel que fa a l'estalvi de l'Associació MUTI, el seu destí es decidirà en assemblea.

Encara que sembli que tot està per fer, no és cert, ja hi ha molt camí ben fet.

[Web de Alumbra](#)

Conclusions

Cada cop resulta més evident que ens trobem en una crisi sistèmica que, inevitablement, està comportant el col·lapse del nostre ordre polític, econòmic i cultural. Hi ha una sòlida base d'informes que avalen aquesta afirmació¹, però la realitat també està sent molt clara amb un continu d'excepcionalitats que poden ser la millor definició de la "nova normalitat": pandèmia, crisis econòmiques recurrents, proliferació dels fenòmens meteorològics extrems (onades de calor, pluges torrencials, etc.), grans incendis, desproveïments, etc.

El que estem vivint no és la fi del món, sinó l'enfonsament d'aquest ordre social. Un final que durarà dècades, és a dir, serà un procés a partir del qual naixeran altres ordres socials. Tots aquests ordres estaran marcats, inevitablement, per una relació menys depredadora amb l'entorn, doncs els 200 anys d'excepcionalitat històrica en què les societats van viure imaginant que no eren ecodependents s'acabaran seguint el pols de la emergència climàtica i ecosistèmica, i de la crisi energètica i material. La disputa se centra en com de ràpid ens acoplarem als límits planetaris, cosa que resulta clau per no avançar en situacions d'irreversibilitat en la degradació ambiental.

Mentre societats que s'organitzin dins dels marges ambientals són molt probables, doncs no tenim cap altra opció, societats justes i democràtiques són una possibilitat. Una possibilitat que dependrà de molts factors, però un absolutament central serà que les representem des d'avui mitjançant la construcció de laboratoris. La finalitat d'aquest estudi és analitzar diversos laboratoris que tenen com a senyal d'identitat avançar cap a una relació harmònica amb la resta de la naturalesa, configurant relacions socials justes i democràtiques. Això es plasma en la construcció necessària d'autonomia social, és a dir, d'autonomia política, econòmica i cultural de la població gràcies a la seva organització. En definitiva, perseguim visibilitzar i analitzar les fortaleses i les febleses d'aquestes iniciatives que construeixen autonomia perquè puguin ser escalables horitzontalment, verticalment o profundament.

Per escalables en horitzontal ens referim que puguin servir de model per generació d'iniciatives similars. Quan parlem d'escalables en vertical volem plantejar el creixement del projecte en nombre de persones implicades i/o en facetes de la vida que abasta. Finalment, l'escalat profund² implica un canvi d'estructures (per exemple normatives i lleis) i especialment un canvi dels valors i actituds majoritaris. És a dir, que les iniciatives traspassin la societat en conjunt, canviant les narratives i visions del món.

L'elecció de les iniciatives s'ha realitzat seguint diversos eixos, tal com es va explicar a la introducció. En aquest apartat de conclusions reprenem aquests eixos i n'aportem algunes reflexions generals.

Rural-urbà

Les alternatives rurals mostren una potencialitat més gran d'avançar en autonomia, especialment material, que a la ciutat seria gairebé impossible de construir, tot i que en el present tenen

- 1 Entre altres, es pot citar: Ecologistes en Acció, La Transicionera (2019). Caminar sobre l'abisme dels límits. Ecologistes en Acció. <https://www.ecologistasenaccion.org/35291/informe-caminar-abismo-los-limites/>
- 2 D. P. M. Lam, B. Martín-López, A. Wiek, E. M. Bennett, N. Frantzeskaki, A. I. Horcea-Milcu, Sr. J. Lang (2020). Scaling the impact of sustainability initiatives: a typology of amplification processes. Urban Transformations. <https://doi.org/10.1186/s42854-020-00007-9>. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1186/s42854-020-00007-9.pdf>

una dependència important dels mons urbans, sobretot en l'adquisició de recursos econòmics. Això s'aprecia fins i tot a Cal Cases, amb una trajectòria ja de lustres.

D'aquí se'n desprèn la necessitat de continuar reforçant aquestes experiències rurals per dotar aquest entorn d'una diversificació econòmica més gran que permeti la seva desconexió del món urbà. També la importància d'avançar en la construcció d'autosuficiència econòmica, que no pot ser de cada projecte en solitari únicament, ja que els límits d'aquesta opció queden patents en totes les iniciatives estudiades, sinó fonamentalment mitjançant la construcció de xarxes amb una escala mitjana, que ha estat una de les opcions presa a Urduña.

Una segona idea que aflora de l'anàlisi és que la relació amb la comunitat és més senzilla als entorns rurals que als urbans. En aquests últims, es recorre a "quarterar" la ciutat per intentar crear entorns més assequibles, com mostra A3calles, però fins i tot amb aquesta estratègia les dificultats són altes.

Territori

Les experiències basques i catalanes, no pas per casualitat, són les més desenvolupades. Tenen més solera i han assolit graus més grans de profunditat. Això mostra com el teixit social previ és determinant, ja que permet trobar la massa crítica de persones que puguin dur a terme projectes ambiciosos i el suport col·lectiu perquè això sigui possible. D'aquesta manera, Cal Cases neix d'experiències socials prèvies (Ateneu Rosa de Foc) i es recolza en eines ja creades (Sostrec Civic, Coop57, etc.) per ser viable. Urduña utilitza el teixit social previ i el pòsit ecosocial de la societat basca per impulsar una profunda transformació de la seva socioeconomia. En contraposició, Alumbra té una de les seves principals dificultats per expandir-se en el fet d'aconseguir un teixit social suficient, fins i tot partint d'una població amb força tradició associativa per a la regió.

Així, una altra conclusió d'aquest informe és que no n'hi ha prou amb la construcció "cap a dins" de les iniciatives, sinó que en tot moment això s'ha de fer posant esforç en una construcció de societats ecosocials. Només així podran créixer nous projectes amb els que hibridar-se i, alhora, ser possibles els que s'estan fent. El treball "cap a dins" i "cap a fora" s'ha d'entrellaçar, ja que són sinèrgics.

Relació amb les administracions públiques

Les experiències requereixen temps i esforç per poder desenvolupar-se amb profunditat. Aquest temps es pot escurçar amb suport de les institucions públiques (financer, legislatiu, polítiques públiques). Això trobem darrera les reclamacions d'A3calles o en l'estratègia seguida per Alumbra. Aquest camí comporta diversos riscos. Un és que l'opció es vinculi a una opció política determinada i segueixi la seva sort. Davant d'això, tant Alumbra com Urduña han intentat generar acords transversals no vinculats a formacions polítiques determinades. Això, no obstant, comporta un altre risc important, el de perdre la vocació transformadora del projecte.

Entre aquests dos pols, transversalitat i radicalitat, la feina és complicada. Una de les opcions que han seguit diversos projectes, com A3calles, Urduña i Alumbra, és centrar-se més en la recerca de legitimitat mitjançant la satisfacció de necessitats sentides per la població, més que buscar transformacions que posin al capdavant la ideologia.

Un segon risc és que el suport institucional pot generar una desafecció ciutadana envers la iniciativa. La sensació és que el projecte no és propi, sinó responsabilitat de la institució. Aquest és un dels desafiaments que enfronta, amb èxit, Urduña, mitjançant una estratègia de gestió comunitària i no tant pública, de parts del projecte.

Abast

Totes les alternatives estudiades, encara que hagin pogut posar el focus en un aspecte (alimentació, habitatge, energia, cures), en realitat alhora han estat des del principi o en evolució projectes més integrals. Per exemple, Alumbra conjuga la dimensió educativa i democràtica, amb l'energètica. Aquest és un element clau en la construcció d'autonomia, doncs permet abastar més facetes vitals.

L'augment de l'abast és un procés. D'aquesta manera, a Cal Cases han anat fent passos, per exemple, en la gestió de l'economia compartida i en la forma de prendre les decisions conforme ha anat evolucionant la comunitat. Aquesta concepció del projecte com una cosa viva i en transformació constant no només permet anar augmentant-ne l'abast, la capacitat de mutació de la vida de les persones que hi participen i de la resta de la societat, sinó també ser percebut per tota la comunitat com una cosa pròpia, en ser un espai on es pot influir. Això és clau per facilitar l'entrada de noves persones, i perquè el projecte perduri al llarg del temps i no s'acabi percebent com una institució aliena.

Escalabilitat horitzontal, vertical i profunda

Totes les iniciatives necessiten una notable inversió de temps en la seva escalabilitat però, a la vegada, la seva mera existència facilita molt aquest procés. D'una banda, perquè serveixen com a referent, que és fonamental per a l'escalat horitzontal. D'aquesta manera, Cal Cases ha inspirat molts altres projectes d'habitatge en dret d'ús. De l'altra, perquè obren camí creant a més eines. Així, i seguint amb Cal Cases, la seva experiència va obrir la possibilitat de finançament bancària a aquest tipus de projectes o els seus estatuts van ser copiats per altres iniciatives posteriors. Finalment, perquè tot i estar en una fase inicial, com és el cas d'Alumbra, el fet que s'acumuli una massa crítica de persones i projectes de comunitats energètiques empeny que es legisli en aquest tema, creant així una mena de legislació popular (necessàriament parcial encara).

Urduña representa un exemple exitós d'escalat vertical, integrant cada cop més activitats econòmiques, encara que probablement aquest creixement tingui un límit a partir del qual la seva extensió només pugui ser mitjançant l'escalat horitzontal. En canvi, el creixement vertical no pot ser l'opció d'A3calles ni de Cal Cases, ja que la seva construcció de comunitat requereix tenir una mida petita i territorialitzada, per la qual cosa l'estratègia ha de ser en horitzontal. Això no nega la necessitat de construir eines específiques que facin possible l'extensió del model, eines que només poden sorgir de la suma de forces de molts projectes més petits que, en aquest sentit, són una forma d'escalat vertical. En definitiva, les estratègies verticals i horitzontals no són incompatibles, sinó que s'han d'hibridar de manera sinèrgica en un procés de canvi social. El seu ús dependrà del moment en què es troben i de la tipologia de la iniciativa.

Finalment, també cal un escalat profund. Per això, és determinant mostra que sí que es pot viure amb justícia, democràcia i sostenibilitat. És més, que aquesta manera de viure ens fa més feliços i s'adapta molt millor als temps que s'estan obrint. Cal Cases, Alumbra, A3calles i Urduña ho demostren.

Andalucía

Tel.: 954903984 andalucia@ecologistasenaccion.org

Aragón

Tel: 629139680 aragon@ecologistasenaccion.org

Asturies

Tel: 985365224 asturias@ecologistasenaccion.org

Canarias

Tel: 928960098 canarias@ecologistasenaccion.org

Cantabria

Tel: 608952514 cantabria@ecologistasenaccion.org

Castilla y León

Tel: 681608232 castillayleon@ecologistasenaccion.org

Castilla-La Mancha

Tel: 694407759 castillalamancha@ecologistasenaccion.org

Catalunya

Tel: 648761199 catalunya@ecologistesenaccio.org

Ceuta

ceuta@ecologistasenaccion.org

Comunidad de Madrid

Tel: 915312739 comunidaddemadrid@ecologistasenaccion.org

Euskal Herria

Tel: 944790119. euskalherria@ekologistakmartxan.org

Extremadura

Tel: 638603541 extremadura@ecologistasenaccion.org

Galiza

Tel: 637558347 galiza@ecoloxistasenaccion.gal

La Rioja

Tel: 941245114 - 616387156 larioja@ecologistasenaccion.org

Melilla

Tel: 634520447 melilla@ecologistasenaccion.org

Navarra

Tel: 659135121 navarra@ecologistasenaccion.org

Tel. 948229262 nafarroa@ekologistakmartxan.org

País Valencià

Tel: 965255270 paisvalencia@ecologistesenaccio.org

Región Murciana

Tel: 968281532 - 629850658 murcia@ecologistasenaccion.org

...associa't • www.ecologistasenaccion.org

